

Sport in de krimpgebieden: samenwerking is het toverwoord

Nu de landelijke politiek het belang van (kleine) sportclubs in krimp- en anticipeerregio's heeft erkend – er komt een Tweede Kamer-onderzoek naar het functioneren van die clubs – wordt het tijd voor een rondje langs de velden. Van de Achterhoek tot Groningen, van Zeeuws Vlaanderen tot het zuiden van Limburg, overal in de krimp- en anticipeergebieden wordt nagedacht om de leefbaarheid in dorpen en kleine kernen in stand te houden. Daarbij wordt de sportvereniging als (laatste) bindmiddel stevig omhelsd. Samenwerking lijkt het toverwoord, maar is nog lang niet vanzelfsprekend.

In het Achterhoekse dorpje Baak valt er weinig meer te onderzoeken voor de commissie die het belang van sportverenigingen in krimp- en anticipeerregio's in kaart gaat brengen. Of het zou een blik op de nieuwe fusieclub FC Basteom moeten zijn. Voetbalclub Baakse Boys is gefuseerd met de voetballers van het nabij gelegen Steenderen. 'Bittere noodzaak', zegt de regionale journalist Henny Haggeman, geboren en getogen in het kleine Achterhoekse dorp. 'In 2012 werden er in Baak vier kinderen geboren. Drie meisjes en een jongen. Dat is natuurlijk te weinig om een voetbalclub of een school in stand te houden. Er zaten uiteindelijk nog 23 kinderen op de school, die nu dicht is.'

Overlevingsstrijd

Haggeman boog zich als journalist van De Gelderlander in algemene zin over de materie, maar zag ook in zijn geboortedorp de krimp toeslaan. 'In 1970 had Baak 1.200 inwoners en er was alles. Een lagere school en een kleuterschool, een slager, een bakker, een fietsenmaker, twee café's en niet te vergeten een kerk.' Haggeman verliet net zoals bijna alle jongeren het dorp, ging studeren in Zwolle en keerde uiteindelijk terug in de Achterhoek. 'Maar ik ging natuurlijk niet meer in Baak wonen. Het werd Doetinchem, dat toch de voordelen van de stad heeft.'

Vreemd genoeg heeft Baak nog altijd 1.200 inwoners. 'Maar niet lang meer', sombert Haggeman. 'Ik kom er zeker nog één keer per jaar, tijdens de Baakse kermis. Dat is volgens mij het enige feest waarop iedereen Baak weer opzoekt. En dan zie je letterlijk de vergrijzing van de mensen die er nog wonen. Nieuwe aanwas is er niet of nauwelijks.' Haggeman ziet als regionaal verslaggever de overlevingsstrijd van dorpen en gehuchten. 'In die zin klopt het wel dat de rol van de kerk door sportverenigingen is overgenomen. Als de sportclubs wegvallen, is er niets meer.'

Scholder an Scholder

In de Achterhoek hebben diverse clubs het loodje gelegd. HenK (Hummelo en Keppel), de club van voetbalinternational Klaas Jan Huntelaar, is elf jaar jaar geleden al gefuseerd met Drempt Vooruit. Zo verdwenen er niet alleen twee schitterende namen van voetbalclubs (de fusieclub heet HC'03), maar het had ook symbolische waarde. Michael van Praag, voorzitter van de KNVB, zag tot zijn schrik hoe de piramidestructuur van de voetbalwereld gevaar begint te lopen. 'Onze verenigingsstructuur is uniek in de wereld. Daar ligt onze kracht', zei Van Praag op een bijeenkomst in de Achterhoek. 'Overal in Nederland kunnen jongens en meisjes op vijftien minuten fietsen naar een voetbalvereniging en onder leiding van opgeleide trainers in spannende competities hun talenten ontwikkelen.'

Van Praag sprak op een bijeenkomst georganiseerd door de KNVB, die diende ter ondersteuning van het project Scholder an Scholder (Schouder aan Schouder). Het project probeert in de Achterhoek verenigingen en lokale partners met elkaar te verbinden. Een initiatief dat journalist Henny Haggeman uit het hart is gegrepen. 'Je ziet alom dat het recht van de sterkste geldt. Gemeenten en sportclubs bestrijden elkaar, in plaats van dat ze samenwerken. Niemand gaat erboven hangen en kijkt bijvoorbeeld in welke plaats nu het allerbeste het zwembad opgehouden kan worden.'

Eigen belang te vaak voorop

Een voorbeeld uit Groningen bevestigt dit beeld. Zwembad Atlantis in Oude Pekela werd gesloten omdat de gemeente 3,5 ton moest bezuinigen en sluiting precies dat bedrag opleverde. Jan-Hayo Schipper, teamleider sport bij De Kompanjie, een werkorganisatie van de gemeenten Pekela en Veendam, vertelde aan Binnenlands Bestuur dat er niet eens een poging werd gedaan om de handen ineen te slaan. 'Samenwerking is theoretisch gezien heel goed mogelijk, maar praktisch blijkt dat moeilijk. Nu moeten vijf verschillende colleges en gemeenteraden proberen samen naar het belang van de regio te kijken, maar als puntje bij paaltje komt stellen ze hun eigen belang voorop. Schaalvergroting zou besluiten over regionale spreiding van sportaccommodaties veel gemakkelijker maken.'

Hans Arends, die zich namens NISB bezig houdt met de krimp, ziet samenwerking spaak lopen zodra het om iets anders gaat dan praktische, kosten besparende afspraken. 'Samenwerking bij de aanbesteding voor de inzameling van huisvuil, dat lukt nog wel. Of samen met andere gemeenten de inkoop van jeugdzorg regelen, een actuele kwestie vanwege de decentralisaties, dat komt ook van de grond. Maar voor een voetbalclub wil een dorpeling binnen de dorpsgrenzen terecht. Dat maakt het lastig om afspraken te maken.'

Regionale benadering

Toch zijn er ook voorbeelden waar de samenwerking wel is gelukt. Niet eens zo heel veel kilometer noordwaarts van het zwembad in Oude Pekela, ook al in het Groninger krimpgebied, slaagden de gemeenten Delfzijl en Appingedam er in om de handen ineen te slaan. Twee verouderde zwembaden werden gesloten en op de gemeentegrens verrees De Dubbelslag, een nieuw bad, dat ook een ontmoetingsplek moet worden.

Een poging om tot afspraken met de buurgemeenten te komen, ontstond ook al elders in Groningen. De gemeente Loppersum heeft twee 'centrumdorpen' aangewezen, waar basisvoorzieningen voor inwoners van alle zeventien kernen binnen een straal van tien kilometer aanwezig moeten zijn. In Loppersum en Middelstum kunnen inwoners van de gemeente terecht voor basisonderwijs, openbaar vervoer, eerstelijnszorg en sport. CDA-wethouder Pier Prins van Loppersum vertelde ook in Binnenlands Bestuur: 'In het onderwijs zie je al een regionalisering met instellingen die vijf gemeenten bedienen. Dat zul je ook steeds meer bij sportaccommodaties gaan zien. Maar waar mogelijk willen we ook buiten Loppersum en Middelstum sportvoorzieningen behouden.'

Groninger Sportdorpen

Een ander initiatief om de voorzieningen op peil te houden zijn de Groninger Sportdorpen. Erik Sijsling, sportdorpcoördinator, legt uit dat het oorspronkelijk een initiatief was voor grote steden. 'Dat is hier vertaald naar dorpen. Kern van de zaak is dat er gekeken wordt naar de behoefte van de inwoners. Daarop wordt geanticipeerd en op een centrale plek worden de activiteiten gerealiseerd.'

Sijsling ziet dat er mede daardoor nieuwe initiatieven werden genomen. 'Opeens ontstond er bij de voetbalvereniging een zeven tegen zeven team voor 45-plussers. De accommodaties zijn beter gevuld en er kwam vooral nieuw sportaanbod. We zijn weg gegaan van het klaverjassen en jeu-de-boules. Zo wordt er bijvoorbeeld actief aan fitness gedaan. Sport werd vaak bekeken vanuit het aanbod, wij kijken naar wat de bewoners willen.'

Burgerparticipatie

Dat, zo leerde een aantal ambtenaren van een studiereis, is in Denemarken een uitgangspunt voor veel initiatieven. Luisteren naar de burgers, geen overdreven overheidsbemoeienis en – last but not least – geen ambtenaren die met allerlei regeltjes dwars gaan liggen. Verder valt in veel *good practises* te lezen dat succesverhalen te danken zijn aan de passie van de mensen die ermee zijn begonnen. En die een samenwerking zijn aangegaan met de overheid en eventueel met ondernemers in de buurt.

'In die zin lopen de kleine kernen wellicht een stuk voor op de wijken in grote steden', zegt Hans Arends van NISB. 'Burgerparticipatie is gewenst, maar mensen in de stad hebben toch vaak minder binding met hun wijk en burens dan de burgers in dorpen en kleine kernen. Dorpsbewoners zijn zich veel bewuster van hun omgeving en zijn dan ook bereid om daar veel voor te doen.'

Bedreiging én kans

Arends constateert dat er veel vragen te beantwoorden zijn als het gaat om sport en bewegen in krimp- en anticipeerregio's. 'Aan de ene kant kun je zeggen dat de krimp een bedreiging is voor sportverenigingen; minder leden en minder vrijwilligers. Straks zijn er geen clubs meer en dat zal ook gevolgen hebben voor de sportparticipatie. Aan de andere kant biedt de krimp een kans. Juist om te laten zien dat de sportvereniging een belangrijke rol kan spelen bij het in stand houden van voorzieningen.'

Dat de politiek niet overloopt van initiatieven verbaast Arends geenszins. 'Sport is niet wettelijk verankerd; in de kerntakendiscussie sneuvelt sport dan ook vrij snel. De uitdaging is ook bij burgers het gesprek over de gevolgen van krimp op gang te brengen. In de anticipeergebieden is de krimpproblematiek iets dat pas over een aantal jaren speelt. Mensen komen vaak pas echt in beweging als ze iets aan den lijve ervaren. Als samenwerking onderdeel van de oplossing is, is dat niet van de ene op de andere dag gerealiseerd.'

Arends besluit ter relativering: 'In Japan loopt het platteland leeg omdat iedereen naar Tokio gaat. Het is geen typisch Nederlands probleem. Maar we kunnen wel typisch Nederlandse oplossingen bedenken. En daar zijn al mooie voorbeelden van. Het is goed die met elkaar te blijven delen. Als NISB zien we een taak om te benoemen wat de overeenkomsten zijn tussen de verschillende voorbeelden, zodat anderen die ook in hun eigen situatie kunnen toepassen.'

Meer informatie

Themadossier 'Sport en leefbaarheid in krimp- en anticipeerregio's'

Achtergrondinformatie, praktijkvoorbeelden, onderzoeken, instrumenten en informatie over beleid. Samengesteld voor vrijwilligers en bestuurders van sportverenigingen, maar ook waardevol voor wie werkzaam is in de gezondheidssector of zich bezighoudt met leefbaarheid op het platteland. Het dossier laat zien welke kansen sport biedt om bij te dragen aan de leefbaarheid in krimp- of anticipeerregio's.

[Het geheim van de Gaveborg](#)

Interview met Erik van Vliet, bestuurslid van Multifunctioneel Centrum De Gaveborg in het Groningse dorp Oostwold. Het centrum wordt geheel door vrijwilligers gerund en omvat kinderopvang, een school, een sportcafé, twee sportclubs, een fitnessruimte en een buurtsuper.

Motie Onderzoek naar het verdwijnen van kleine sportverenigingen

Ingediend op 4 november door CDA-kamerlid Hanke Bruins Slot en aangenomen. Het onderzoek moet voor de zomer van 2015 gereed zijn en inzicht geven in het belang van sportverenigingen voor de leefbaarheid in krimp-kernen. Daarbij ook aandacht voor de oorzaak en omvang van het verdwijnen van kleine sportverenigingen in het algemeen.

[NISB, 18 november 2014]

[Auteur: Marcel Rözer]